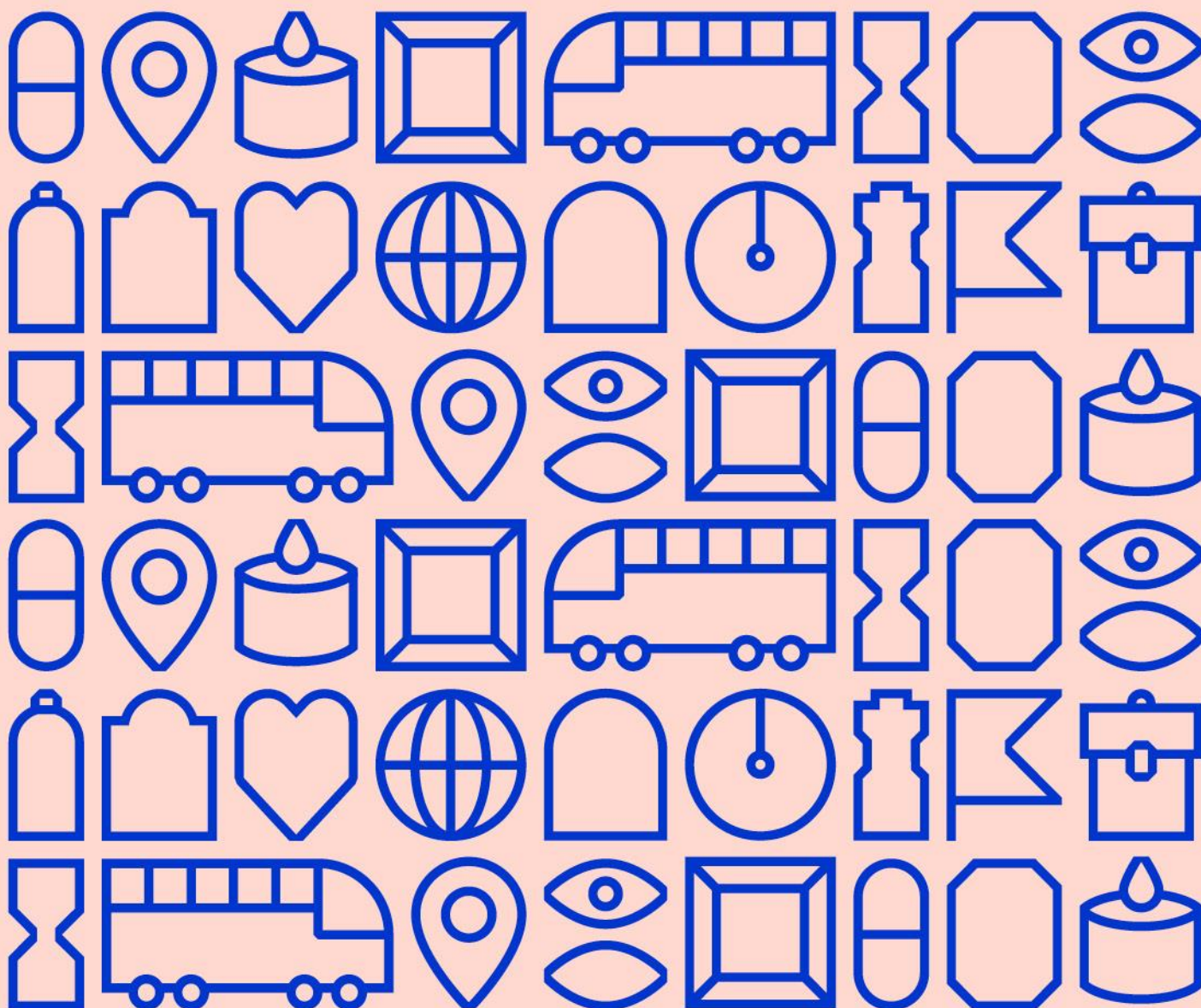

Fertőd, Esterházy-kastély

MAGYARORSZÁG MÁRIA TERÉZIA
URALKODÁSÁNAK IDEJÉN

Nemzeti Emlékezetpedagógiai
Program

Fertőd, Esterházy-kastély

MAGYARORSZÁG MÁRIA TERÉZIA URALKODÁSÁNAK IDEJÉN

„Jöjj el, lásd meg, éld át!”

BUDAPEST, 2024

Tartalom

1. Bevezető	3
2. Előkészítő óravázlat	5
3. Helyszíni feladatok.....	13
a. Nyomkeresés	13
b. Képes krónika	15
c. Helyszíni kvíz / Tudáspróba.....	15
d. Drámapedagógia.....	18
4. Tanórai utófeldolgozás	20
5. Forrásjegyzék	22
6. Melléklet	23
Helyszíni feladatok	24
Nyomkeresés	24
Képes krónika	28
Helyszíni kvíz / Tudáspróba.....	31
Drámapedagógia	34
Tanórai utófeldolgozás	40

1. Bevezető

Mit kell tudni a programról?

A Nemzeti Emlékezetpedagógiai Program (NEP) azért jött létre, hogy lehetőséget nyújtson a köznevelésben tanuló diákok számára Magyarország nemzeti- és történelmi emlékhelyeinek megismerésére. Az egyes emlékhelyekre kidolgozott programok során a résztvevő osztályok előbb tanórai keretek között felkészülnek az adott emlékhely történetéből, majd egy napos látogatást tesznek az emlékhelyre. A látogatás során – a program részeként kidolgozott – helyben elvégezhető feladatok megoldásával (pl. nyomkeresés, képes krónika, stb.), élményt adó módon ismerik meg az adott emlékhely jelentőségét. A kirándulás után, ismét tanórai keretek között tudják elkészített projektfeladataikat bemutatni, illetve az emlékhely témájában készített, érettségi típusú feladatok megoldásával megszerzett tudásuk is ellenőrizhető. Az egyes emlékhelyekhez készített programcsomagok jól illeszkednek az iskolai tantervi követelményekhez, így kiválóan alkalmasak a törzsanyag kiegészítésére, elmélyítésére, mélységelvű témafeldolgozásra.

A program részei, lebonyolítása

Előzetes felkészülés (1-2 tanóra): a NEP oldaláról letölthetők az előzetes felkészülés anyagai: a felkészítő óra óraterve, valamint a hozzá mellékelt ppt. Ezt a történelemtanár kollégák maguk tudják megtartani tanórai keretek között. Miután feldolgozták a szakmai-tartalmi kérdéseket, érdemes a helyszínen elvégzendő feladatokat is átbeszélni, valamint megalakítani a leendő csoportokat.

Látogatás az emlékhelyen (1 napos kirándulás): amennyiben egy múzeum vagy más intézmény működteti az emlékhelyet, úgy szükséges előtte egyeztetni az intézménnyel. A programban résztvevő helyszínek már ismerik a NEP-ot, így szükség esetén tudnak segíteni. A megérkezés után az első feladat a „nyomkeresés” melynek során a diákok csoportosan, a program részeként megadott térképvázlat és a hozzá tartozó feladványok segítségével kutatják végig az emlékhelyet. Második feladatként célszerű a „képes krónikát” elkészíteni (párhuzamosan a nyomkereséssel) – ennek során a csoportokba szerveződött diákok az emlékhely előre megadott legfontosabb, legszebb részeit felkeresik és egy-egy kis videóban némi magyarázattal megörökítik. Később ezt egységes videóvá szerkesztik, melyet majd a látogatást követő tanórán tudnak bemutatni. Ezek után következhet a „tudáspróba”, mely egy klasszikus teszt kvíz sor. Ennek megoldása jól összegzi, illetve ismétli át az emlékhely fontos tudnivalóit. Az igazán lelkes csoportok negyedik részként drámapedagógiai feladatot is megoldhatnak, mely szintén azt a célt szolgálja, hogy minél inkább átélhető legyen az emlékhely története – a feladatot akár már a felkészítő órán ki lehet osztani, hogy minél jobban föl tudjanak rá készülni a csoportok. A program keretében megadott feladatok mellett természetesen igénybe lehet venni az adott emlékhely tárlatvezetését vagy múzeumpedagógiai foglalkozását, ugyanakkor mindez adott esetben már meghaladhatja az optimális 3-4 órás időkeretet.

Utólagos feldolgozás (1-2 tanóra): a látogatást követő történelemóra(ko)n az egyes csapatok be tudják mutatni a helyszínen fölvetett videóikból összevágott „képes krónikákat”, melyet a tanárkollégák és az osztály többi tagja is értékelhet. Ezek után pedig immár tantermi keretek között lehet megoldani az emlékhellyel kapcsolatos ismereteket és kompetenciákat elváró érettségi típusú feladatokat, mintegy a program zárásaként.

Az Emlékezetpedagógiai Programban való részvétel esetén az emlékhellyel való egyeztetésre a következő elérhetőségeket ajánljuk:

Az Esterházy-kastély elérhetőségei:

ügyvezető: Oláh Zsanett

zsanett.olah@eszterhaza.hu

36 99 537-640

kapcsolattartó: Pócza-Véger Zsuzsanna

muzeumpedagogia@eszterhaza.hu; pocza-v.zsuzsanna@eszterhaza.hu

tel. 36 20 400-9316

2. Előkészítő óravázlat

Ajánlott korosztály és történelmi korszak: 10. évfolyam. Magyarország Mária Terézia uralkodása alatt.

Ajánlott időtartam: előkészítés: 1-2 tanóra.

Munkamódszer és segédanyag: tanári előadás ppt prezentációval; tanári ismétlő kérdések.

Fogalmak előfordulási sorrendben:

katolizál, főispán, Aranygyapjas Rend, arisztokrácia, nádor, birodalmi hercegi cím, barokk, Theresianum, Mária Terézia Katonai Rend, Magyar Királyi Nemesi Testőrség, Szent Istvánrend, osztrák örökösödési háború, hétéves háború, hitbizomány, Belvedere, rokokó, puttó, stukkó, freskó, sala terrana, chinoiserie művészet, lakktáblák, franciapark és angolkert, szabadkőműves páholyok

Előkészítő óra

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<p>Az Esterházy-család felemelkedése</p> <p>A család kedvező házasságokkal és a törökellenes háborúkban való részvétellel alapozta meg vagyonát.</p> <p>Első kép a vezekényi csata metszete. A vezekényi ütközet az Esterházyak Magyarországért hozott áldozatának szimbóluma. A család négy tagja maradt holtan a csataterén.</p>	<p>Milyen érdem alapján jutalmazták a Habsburg uralkodók a magyar főnemességet?</p> <p><i>pl. részvétel a törökellenes harcokban, rekatolizáció, Habsburg-hűség; birtokok, címek, rangok stb.</i></p> <p>Mi a különbség a cím és a rang között?</p> <p><i>cím: =társadalmi státusz, pl. herceg, gróf, (örökölhető), rang =nem jár automatikusan a címmel, hivatal, vagy szolgálat alapján elérhető beosztás, pl. kancellár, államtitkár, tábornok.</i></p> <p>Milyen konfliktusokban számíthattak a Habsburgok a magyar főnemesség támogatására?</p> <p><i>Pl. törökellenes harcok, Rákóczi-szabadságharc (galántai Esterházy Antal kuruc tábornok, galántai Esterházy Pál nádor viszont Habsburg-</i></p>	1-3. diák

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
	<p><i>hű volt!)</i> osztrák örökösödési háború stb. Kik háborúznak a képen? törökök és magyarok Vizsgáljuk meg a képet körülvevő alakokat! Az Esterházy-család hány tagja esett el a vezekényi ütközetben? négy</p>	
<p>A család rövid története Esterházy Ferenc használta először a galántai nevet. Három fia alapította meg a család három ágát, a zólyomit, a csesznekiet és a fraknóit. Esterházy Miklós nádor (1582–1645) 1602 körül katolizált. Megkapta a Fraknó örökös grófja címet, megalapozta a család vagyonát. Magyarország leggazdagabb főúrává vált. A fraknói vár hadászati kiépítését vezette. A fraknói ág hercegi és grófi ágra szakadt. Miklós fia, Esterházy Pál a Magyar Királyság nádora volt 1681-től 1713-as haláláig. 1687-ben I. Lipót a birodalmi hercegi címet ajándékozta neki. A kismartoni kastélyt reprezentatív palotává alakította. Pál unokája, Esterházy „Fényes” Miklós hozta létre Eszterházát, a mai Fertődöt.</p>	<p>Milyen jogköröket gyakorolt a nádor? <i>A király után a legfontosabb világi méltóság. Bírói és katonai feladatai országosak voltak.</i> Milyen ágai vannak az Esterházy-családnak? Olvassuk le a diáról! <i>Zólyomit, csesznecki és a fraknói; hercegi és grófi ágak.</i></p> <p>Ismertek ma élő Esterházykat? <i>Pl. Esterházy Márton válogatott labdarúgó, unokaöccse Esterházy Mátyás labdarúgómenedzser, testvére Esterházy Péter író (2016 †). A Harmonia Caelestis c. műve eredetileg Esterházy Pál herceg által komponált barokk zenemű. A grófi ághoz tartoznak.</i></p>	4-5. diák
<p>Magyarország a Habsburg Birodalomban Mária Terézia közel 80 családnak adományozott hercegi, grófi, vagy bárói címet.</p>	<p>Mit jelent az abszolutizmus? A szatmári béke hogyan alakította a Habsburg-magyar viszont?</p>	6-7. diák

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<p>1746 Theresianum felállítása - intézet a nemesifjak képzésére. A hivatalnokképzés fontos intézménye volt.</p> <p>1757 Mária Terézia Katonai Rend. (Esterházy (I.) Miklós a rend két fokozatát, a lovagkeresztet és a parancsnoki keresztet is megkapta.)</p> <p>1760-ban hozza létre a Magyar Királyi Nemesi Testőrséget. (1787-ig Esterházy (I.) Miklós herceg a kapitánya.)</p> <p>Fontos gesztus: a nemes ifjak számára az udvari kapcsolatok nélkül lehetetlen volt a felemelkedés.</p> <p>1764-ben a Szent István-rend alapítása „a köz szolgálatában szerzett érdemek” jutalmául.</p> <p>1763-tól Esterházy (I.) Miklós herceg az Aranygyapjas Rend lovagja. (A rendnek egyidőben 30 tagja lehetett csak.)</p>	<p>Milyen fontos reformokat, rendeleteket hozott Mária Terézia?</p> <p><i>úrbéri rendelet, vámrendelet, Ratio Educationis stb.</i></p> <p>Milyen viszonyt próbált kialakítani Mária Terézia a magyar rendekkel?</p> <p><i>Igyekezett jó viszonyt kialakítani. A rendi országgyűlés összehívása mellett - az 1764-65-ös pozsonyi diéta volt Mária Terézia uralkodása alatt az utolsó ilyen - címeket adott, kitüntetések alapított, létrehozta a nemesi testőrséget, Pozsony és Buda mellett a főúri családokat látogatta. A rendek az osztrák örökösödési háborúban (1740-48) az „Éltünket és vérünket” felkiáltással az uralkodónő mellé álltak. A hétéves háborúban (1756-1763) Esterházy „Fényes” Miklós lovát háromszor lőtték ki alóla a poroszok elleni ütközetben. (Az 5. dia első portréján Esterházy Miklós nyakában látható az Aranygyapjas Rend láncja. A harmadik portrén Esterházy „Fényes” Miklós herceget fehér egyenruhában, az Aranygyapjas Renddel és a Mária Terézia Katonai Rend kis- vagy lovagkeresztjével ábrázolják.)</i></p>	
<p>A kastély A süttöri birtokon egy kastély felépítésével a család 1720-ban bízta meg Martinelli építőmestert. Ekkor</p>	<p><i>hitbizomány: el nem idegeníthető, meghatározott örököségi rendnek alávetett vagyon. A tulajdonjogi korlátok</i></p>	8. dia

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<p>készült el a mag, a kocka alakú főépület.</p> <p>1762 Esterházy Miklós hercegi beiktatásának éve. Pál Antal halálával a hercegi cím mellett 200 ezer holdas hercegi hitbizományt örökölt. 1763-ban kezdődtek a nagy építkezések, melynek során elkészült a díszudvart körbevevő főépület és a szárnyak. Több építész közös munkája lehetett: Nicolaus Jacoby, Mödlhammer és Melchior Hefele voltak a tervezők, de a herceg maga is részt vett a tervezésben.</p> <p>A herceg 1765-ben nevezte el a helyet Eszterházának.</p>	<p><i>mellett a haszonélvezet jogát kapta az örökös. A hitbizomány célja a birtok egyben tartása volt.</i></p> <p>Ismerünk-e hasonló jogintézményt a magyar történelemből?</p> <p><i>ősiség - Ez is meghatározta az öröklési rendet, de nem akadályozta meg a birtokparozódást.</i></p>	
<p>A kastély részei.</p> <p>A kastély a Franciapark felől.</p> <p>A legfelső rész a Belvedere. Olasz eredetű szó, jelentése „szépkilátó”.</p>	<p>Milyen részeket tudunk azonosítani a főépületen?</p> <p><i>óra, timpanon, a családi címmer, Belvedere,</i></p>	9-10. diák
<p>A rokokó</p> <p>A rokokó a barokk művészet utolsó fázisa volt. A francia kagylószóból ered. Az aszimmetrikus kagylódíszet előszeretettel használták a művészek.</p> <p>A rokokó a szép, változatos, kényelmes és örömteli életérzést összegezte. A barokk monumentális, dinamikus jegyei helyett a bájosabb, játékosabb és könnyedebb formákat kedvelte. Elsősorban az enteriőrre hatott.</p> <p>A puttók kezében a bőségszaru a gazdagságot jelképezi.</p>	<p>Mi jellemzi a barokkot?</p> <p><i>Pl. pompa, teatralitás (= színháziasság), pátosz, ünnepélyesség, szenvedélyesség, hősiesség-kultusz, barokk körmondat. Kedvelt műfaja az eposz, erő. A festészetben lendület, dinamizmus ábrázolása, monumentalitás, nyugtalan vonalak, formák, bonyolult, nehezen áttekinthető szerkezet, realista, esetenként naturalizmusba átcsapó ábrázolásmód stb.</i></p> <p>Mire emlékeztet az arany díszítőelem? kagyló</p> <p>Milyen más díszítőelemeket használtak még?</p> <p><i>Szobrok, puttók, intarziás parketta, goblein, falikárpit,</i></p>	11. dia

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
	<p><i>fajanszkályha (zománcos kályhák), stukkó, freskó, tapéta, bútorok stb.</i></p> <p>A képen egy stukkó látható.</p> <p>Mi a stukkó és a freskó közötti különbség?</p> <p><i>A stukkó a belső felületek díszítésére szolgáló speciális keverékű gipszvakolat, gipsz-plasztika.</i></p> <p><i>A freskó a falfestészet olyan fajtája, ahol az alap a festéskor még friss, nedves vakolat, a festék pedig mézsvízzel összekevert porfesték.</i></p> <p><i>A falfestészet ettől eltérő módja a szekkó technika, amikor száraz vakolatra festenek.</i></p>	
<p>A sala terrana - a kertre nyíló csarnok.</p> <p>Fehér falak, zöld és ezüst virág ornamentika, Szimmetrikus vízmedencék, tükrök. Átmenet a barokk kert és a belső terek között.</p>		12. dia
<p>A díszterem mennyezetének freskója: Apolló diadala. (Josef Ignaz Mildorfer alkotása.)</p>		13. dia
<p>Keleties díszítőelemek, lakktáblák</p> <p>A főúri paloták fontos része volt a kínai szoba. Kínai hatásra elterjedt a tapéta. A „kínaizáló” (chinoiserie), vagyis a keleti esztétikát utánzó, vagy keleti tárgyakat gyűjtő művészet alkotói gyakran európai művészek voltak, ezért az ábrázolások pontatlanok. A lakktáblák a legértékesebb darabok, Kínából származnak.</p>	<p>Mi lehetett az oka a kínaizáló művészet megjelenésének?</p> <p><i>A rokokó esztétikájába illeszkedő, egzotikus, mesészerű világ, amit csak néhány utazó leírásából ismertek. A tárgyak rendkívül drágák és ritkák.</i></p> <p>1. Lakktábla Kínából. 2. Fali váza vagy falikút maszkdíszítéssel. 18. századi kínai porcelán.</p>	14. dia

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<p>Parter – díszkert. Franciapark és Angolkert. A franciaparkra a mértani pontosság és szimmetria jellemző. Egy angolkert kialakításánál fontos volt a természetes hatás. A kert minden szabad felülete hasznosult, a dúsan beültetett virágágyások között kanyargós utak és ösvények vezettek. A fertődi kastélykertben az ókori istenek pavilonjai mulatóházak voltak, amelyeket a kerti ünnepeken kisebb társaságok használtak.</p>	<p>Melyik a francia és melyik az angolkert? <i>A felső kép a francia, az alsó az angolkert részlete.</i></p>	15. dia
<p>Esterházy „Fényes” Miklós főként olasz és németalföldi mesterek tájképeiből összeállított 248 darabos festménygyűjteménye külön galériát kapott a kastélyban. A gyűjteményt utódai bővítették. Az Esterházy-képtár a mai Szépművészeti Múzeum gyűjteményének alapja lett (1906). Az Esterházy-képtár legértékesebb darabja Raffaello Esterházy Madonna c. festménye. Ma a Szépművészeti Múzeumban látható.</p>		16. dia
<p>A herceg jelentős óra-, kotta- és könyvgyűjteménnyel is rendelkezett.</p>	<p>Mi a szokatlan az órák számlapján? <i>A római négyes IIII. A IV. jelölés később terjedt el az órákon.</i></p>	17. dia
<p>Az udvari élet A vacsorák, álarcosbálok, tűzijátékkal egybekötött lampionos kerti mulatságok, a nők által is úzótt kártyapartik a társasági élet és az informális politika fontos fórumai voltak. Népszerűek voltak a kínai ünnepek. A zenészek ilyenkor</p>	<p>A vadászat koreográfiája! Párosítsd a vadhoz a módszert! <i>Rókára ☞ kutyákkal Nyúlra ☞ agarakkal Vaddisznóra, szarvasra, dámvadra ☞ bekerítéssel, csapdába csalással</i></p>	18. dia

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<p>gyakran aranyba és ezüstbe öltöztek és csengettyűs sárga kalapot hordtak.</p> <p>A vadászat meghatározott koreográfia szerint zajlott. A barokk kerti séták párosával zajlottak. Népszerűek voltak a kerti játékok, páros labdajáték, „kiszorítós”, mail játék (ütővel kellett a labdát terelgetni).</p>	<p>A Fertő-tó környékén egész évben vadásztak madarakra. A vadasparkban őzeket, nyulakat tartottak. Egyes helyeken fácánkertetet alakítottak ki.</p>	
<p>A divat</p> <p>Jellegzetességei a bő szabás, a kidolgozott díszítések és a merész színek, a selyembrokát és a csipke használata. A női ruha a csípőnél dúsán redőzött volt és vasabronccsal megemelték. A férfiak széles zekét hordtak, amit a 17. század végén hímzések és szalagok díszítettek, az ujjak felhajtásban végződtek, ami látni engedte a díszes ingujjakat. A zeke eleje nyitott volt, alatta látható volt a térdig érő mellény. Az ingujjakon széles csipke kézelő volt. A nadrág térdig ért. A férfiak selyemharisnyát hordtak, ennek színe többnyire fehér volt. A paróka elválaszthatatlan része volt az öltözéknek.</p>	<p>Mi volt a korabeli női szépségideál? Mennyiben változott ez a korábbi és mai korokhoz képest?</p> <p><i>Púder a fehérebb bőrért, vörös árnyalatok az ajakra, arcra. A fűző a férfiak számára azt is üzent, hogy a hölgy nem várandós. Szépségtapasz: mű anyajegy. Szépségtapasszal fedték le az arcukon megjelenő szépséghibákat. A szépségfolt jelentést is hordozott, ami alapján könnyen felismerhetők, kinek érdemes udvarolni. Az elhelyezése is számított: ha homlokra helyezték, az méltóságteljes hölgyre utalt, ha a szem mellé, akkor a szenvedélyesség dominált. Ledérségről árulkodott az orca közepére helyezett pötty. Fürdés helyett parfümöt használtak.</i></p>	19. dia
<p>A reprezentáció legfontosabb színtere az olasz opera volt. Haydn összesen 11 olasz operát írt, 1776-tól az előadásai rendszeresek voltak a herceg szolgálatában. (Mozart gyászzenét - requiemet- kom-</p>	<p>Az <i>Armida</i> volt Haydn utolsó Eszterháznál bemutatott operája.</p> <p>Zenehallgatás: Haydn: <i>Armida</i></p>	20-21. dia

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<p>ponált páholytársa, Esterházy Ferenc gróf halálára. Michael Haydn a váradi püspök szolgálatában dolgozott.) A kastély Operaháza mára elpusztult. Dallos Márton leírása szerint „parasztok, katonák, deákok és nemesek egyaránt látogatták”.</p>	<p>Franz Joseph Haydn - Ar-mida 'Overture', Hob.XXVIII12 (youtube.com)</p> <p><i>Mozart: Szabadkőműves requiem gróf Esterházy Ferenc tiszteletére</i></p> <p>Mozart - Masonic Funeral Music in C minor, K 477 - Harding (youtube.com)</p>	
<p>1790 Esterházy „Fényes” Miklós halála. Nagy adósságokat hagyott maga után. A család székhelyét Kismartonba tette át. A kincsek jelentős részét is oda szállították.</p>		
<p>A kastély másodvirágzása A kastélyba a századfordulón visszatért az élet Esterházy Miklós herceg (1869-1920) és felesége, Cziráky Margit (1874-1910) jóvoltából. A herceg szerelmi házasságot kötött, rangon alul, hiszen Margit „csak” grófnő volt. Margit volt a rózsakert megálmodója. 36 évesen, fiatalon halt meg, alakját máig tisztelet övezi.</p>		22. dia
<p>A kastély korszakainak áttekintése</p>	<p>Milyen eseményekhez köthető a pusztulás? <i>Magyarország hadszíntérré vált és szovjet megszállás alá került. A kastélyt a szovjet hadsereg használta és pusztította.</i></p>	23. dia
<p>Helyszíni feladatok ismertetése. A drámajátékhoz szükséges lehetséges terek a kastély biztosítja előzetes egyeztetés után.</p>		24-25. diák

3. Helyszíni feladatok

Feladatok Fertődön

a. Nyomkeresés

A diákok csoportokban megkeresik a kastélyban a térképeken bejelölt helyszíneket és rövid válaszokat keresnek a helyszínekhez kapcsolódó kérdésekre.

Előkészület: A csoportokat érdemes előre beosztani, amelyek azután a többi feladatot is együtt végzik el. Természetesen lehet több, vagy kevesebb csoportot is létrehozni. A csoportok ideális létszáma 3-6 fő.

Segédanyag: térkép és kitöltendő táblázat (a tanár számára megoldások is).

A helyszínen: a csoportok önállóan mozognak és dolgoznak, kb. egy órát érdemes rászánni.

Ellenőrzés: a megoldások segítségével helyben és szóban a legérdekesebb, de időhiány esetén a táblázatokat beszedve írásban is lehet.

A tanulói feladatlapot és a térképet ld. a Mellékletben.

Nyomkeresés – Megoldások

Kérdés	Válasz	A választ itt találd!
A sala terrana mennyezeti freskóin a virágfűzerek egy három betűből álló monogramot rajzolnak ki. Mik a kezdőbetűk és kit rejt a monogram?	<i>FNE; Fürst Nikolaus Esterházy, Esterházy Miklós herceg</i>	1
A komódon két apró portré fogja közre Esterházy „Fényes” Miklós aranykeretes arcképét. Ki a két alak?	<i>Mária Terézia és II. József</i>	2
A hercegi hálószoza mennyezetének négy sarkát négy apró freskó díszíti. Mit ábrázolnak a freskók?	<i>Cupido/Amor, szerelem</i>	2
A kínai lakkabinet egyik képén lovas vadászok foglalkoznak körül egy állattal. Milyen állatra vadásznak?	<i>Tigris</i>	3
A hercegnői előszoba falfestményén függőhíd fonja körbe a magas fát. Hová vezet az útja?	<i>A kis szentélyben ülő Buddha szobrához</i>	4
A hercegnői sarokszalon két nagy porcelán tárgyának célját a belső felén ábrázolt állatok árulják el. Mire szolgált a két tárgy?	<i>Akvárium volt</i>	5
A sarokszalon asztalán kit ábrázol a jobb oldali fotó?	<i>Cziráky Margit</i>	5

A restaurátorok a szobában két helyen is csak „félmunkát” végeztek. Mi ez a két hely?	<i>A tükörkeret aranydíszítése, a 18. századi japán íróasztal.</i>	5
Milyen színű a hercegnői hálószoba baldachinja?	<i>zöld</i>	6
Az ágy előtt álló varróasztal kialakításában mi utal a bútor rendeltetésére?	<i>Az asztallap alatti kis zsák a varróeszközöknek.</i>	6
Az emeleti díszterem négy sarkának szobrai a négy évszak allegorikus ábrázolásai. Mi az, ami miatt könnyű felismerni az ős alakját?	<i>A szőlő, a szüret</i>	7
Az emelet egyik szobájában Mária Terézia királynőt uralkodói pompájában ábrázolja a festő, de a Szent Korona egy fontos jellegzetességét pontatlanul festette meg. Miben tévesztett a művész?	<i>A Szent Koronán a kereszt a valóságban ferde.</i>	8
A királynőtől jobbra, a másik festményen ábrázolt Lotaringiai Ferenc bár 1745-től a Német-római Birodalom császára volt, a Habsburg Birodalomban Mária Terézia mellett nem volt tényleges hatalma. Hogyan próbálta érzékeltetni az ellentmondást a festő?	<i>Lotaringiai Ferenc fején nincs korona, csak ujjával mutat rá.</i>	8
A korban a hercegnők sokféle tevékenységnek hódoltak. A falon függő festmények ezek közül hármat ábrázolnak. Mi ez a három?	<i>Varrás, rajz, festés</i>	9
A korabeli divat fontos kelléke a legyező. Mit ábrázol a nőalak kezében a legyezőre rajzolt kép?	<i>A kastély és a park térképét</i>	9
A barokk és a rokokó ízlésvilága a karosszékek díszítésére is hatott. Az egyik rokokó szék kárpitja egy híres La Fontaine mesét elevenít fel. Melyik ez?	<i>A róka és a gólya</i>	10
A térképen pirossal színezett (tele) körök mit jelölnek?	<i>Kályhákat</i>	-
A főbejárat felett látható a család címere. Az aranyba foglalt betű a címer közepén a hercegi címet adományozó császár nevére utal. Mi ez a kezdőbetű és ki volt a császár?	<i>L - I. Lipót</i>	11
Milyen fegyverekkel küzdenek a sárkányok ellen a díszudvar szökőkútjainak alakjai?	<i>Háromágú szigonnyal, bárdal</i>	11
A kastélypark lúdlábsétányának melyik ága néz a fertőszentmiklósi templomtoronyra?	<i>A középső</i>	12
Az étterem mai nevében utal 18. századi használóira. Kik voltak ők?	<i>Gránátosok</i>	13

Mit tart a hóna alatt a parkban sétáló Joseph Haydn?	<i>Hegedűt</i>	14
Hány kitüntetést visel Esterházy „Fényes” Miklós a szobron?	<i>Kettőt</i>	14

b. Képes krónika

A diákok csoportokban a telefonjuk segítségével filmfelvételeket készítenek, amiből később, otthon pár perces kisfilmet vágnak össze. Ha ez valamiért nem lehetséges, akkor fotókat készítenek és abból otthon prospektust állítanak össze.

A feladat végrehajtásánál különösen ügyeljünk a szabályokra!

A műtárgyához nem lehet hozzáérni!

A kordonok mögé nem lehet belépni!

Fotózni a belső terekben kizárólag vaku nélkül lehet!

Előkészület: az osztály csoportjainak adottságait, érdeklődését figyelembe véve el kell dönteni, hogy ki-ki az A) és a B) változat közül melyiket választja. Az A) változat az egyszerűbb: minden csoportnak végig kell járnia a helyszínt, majd a kisfilmben bemutatnia. A B) változatban a csoport csak az egyik témával dolgozik, és azt mutatja be mélyebben. Ebben az esetben el kell dönteni, hogy melyik csoport melyik témát kapja. Ha a kisfilmkészítés nem lehetséges, akkor a C) változat, a prospektus-készítés is választható.

A feladatot a diákoknak már az előkészítő órán osszuk ki, hogy előre készülhessenek a helyszínekből vagy helyszínből, hiszen tudniuk kell, hogy pontosan mit filmezzenek le, és milyen szöveget mondjanak fel.

A helyszínen: a csoportok önállóan mozognak, a témához felkeresik a legjobban illő tereket. Szintén legalább egy-másfél órát vesz igénybe.

Ellenőrzés: mivel a kisfilmeket (vagy a prospektust) otthon kell befejezni, az alkotások bemutatására már otthon, a következő tanórán kerül sor. Egyéni alkotásokról van szó, így egyéges értékelőlap nincs. A szóbeli értékelésnél érdemes figyelembe venni, hogy az alkotás mennyire szakszerű, informatív, mennyire esztétikus, humoros, illetve mennyire csapatmunka eredménye.

A feladatokat ld. a Mellékletben.

c. Helyszíni kvíz / Tudáspróba

A diákok egyénileg vagy csoportjaikban megoldanak egy 25 kérdésből álló feleletválasztós tesztet az előkészítő órán és az előző feladatok készítése során szerzett ismereteik alapján.

Előkészület: csak azt kell eldönteni, hogy a tudáspróbát egyénileg vagy az három csoport között akarjuk lebonyolítani.

Segédanyag: feladatlap (a tanár számára megoldások is).

A helyszínen: a kiosztott feladatlapokat a diákok kitöltik (amennyiben ezt a feladatot már digitalizálták, akkor az erre létrehozott alkalmazás segítségével online is kitölthető). Fél órát szánjunk rá.

Ellenőrzés: a megoldások segítségével helyben és szóban a legérdekesebb, de időhiány esetén a táblázatokat beszedve írásban is lehet (amennyiben a feladatot már digitalizálták, akkor a megoldás kérdésenként, az idő lejártával automatikusan megjelenik, és az alkalmazás az eredményt is számolja).

A feladatlapot ld. a Mellékletben.

Megoldások

1. Melyik században nyerte el a kastély mai formáját?

A) 15. század	B) 16. század	C) 17. század	D) 18. század
---------------	---------------	---------------	---------------

2. Mi volt Esterházy (I.) Miklós herceg ragadványneve?

A) Fényes	B) Kincses	C) Nagy	D) Bölcs
-----------	------------	---------	----------

3. Az Esterházy-család mely tagja kapta meg először a birodalmi hercegi címet?

A) Esterházy Pál (1635-1713)	B) Esterházy Miklós (1683-1645)	C) Esterházy Ferenc (1641-1683)	D) Esterházy Miklós (1714-1790)
---------------------------------	------------------------------------	------------------------------------	------------------------------------

4. Melyik nem az Esterházy-család ága?

A) fraknói	B) cseszneki	C) zólyomi	D) ecsedi
------------	--------------	------------	-----------

5. Milyen állatok találhatók az Esterházy-család hercegi címerében?

A) griff és oroslán	B) medve és sas	C) tigris és holló	D) sárkány és ló
---------------------	-----------------	--------------------	------------------

6. Ki volt Mária Terézia férje?

A) Lotaringiai Fe- renc	B) I. József	C) Károly Albert	D) Miksa Emmanuel
----------------------------	--------------	------------------	-------------------

7. A kastély mely tárgyai nem hozhatóak kapcsolatba a távol-keleti művészettel?

A) a festett tapéták	B) porcelánvázák	C) lakktáblák	D) puttók
----------------------	------------------	---------------	-----------

8. Jellemzően melyik hiányzott a barokk kor kastélyaiból?

A) díszkert	B) könyvtár	C) kínai szoba	D) fürdőszoba
-------------	-------------	----------------	---------------

9. Mi a Belvedere?

A) szépkilátó	B) fegyvertár	C) kerti sétány	D) társalgó
---------------	---------------	-----------------	-------------

10. Melyik zeneszerző állt az Esterházy hercegek szolgálatában?

A) Joseph Haydn	B) Johann Sebastian Bach	C) Wolfgang Amadeus Mozart	D) Georg Friedrich Händel
-----------------	--------------------------	----------------------------	---------------------------

11. A belső felületek díszítésére szolgáló speciális keverékű gipszvakolat, gipszplasztika. Mi ez?

A) intarzia	B) freskó	C) szekró	D) stukkó
-------------	-----------	-----------	-----------

12. Melyik uralkodónk töltött el néhány napot a kastélyban?

A) III. Károly	B) Mária Terézia	C) II. József	D) Ferenc József
----------------	------------------	---------------	------------------

13. Mi nem a Franciapark jellemzője?

A) szabálytalan formák, természetes-ség	B) mértani precizitás	C) lúdláb alakú sétány	D) szimmetria
---	-----------------------	------------------------	---------------

14. Hol készültek a kastély rendkívüli értékű lakktáblái?

A) Kína	B) India	C) Japán	D) Franciaország
---------	----------	----------	------------------

15. Mit tartanak a kezükben a díszterem sarkaiban a négy évszakot megjelenítő alakok?

A) bárdot és szigonyt	B) lantot	C) címeres pajzsot	D) bőségszarut
-----------------------	-----------	--------------------	----------------

16. Melyik ókori isten alakja jelenik meg a díszterem mennyezeti freskóján?

A) Mars	B) Minerva	C) Apolló	D) Jupiter
---------	------------	-----------	------------

17. Hol laktak Haydn és a kastély zenészei?

A) A vendégszárnyban	B) a Muzsikaházban	C) A kastély hercegi lakosztályában	D) A cselédszárnyban
----------------------	--------------------	-------------------------------------	----------------------

18. Az alábbiak közül melyik nem tartozott a kastélyhoz?

A) Operaház	B) Marionetház	C) Kínai pavilon	D) Obelisk-kút
-------------	----------------	------------------	----------------

19. Milyen hangszeren játszott Esterházy Fényes Miklós?

A) brácsa	B) szitár	C) baryton	D) csembaló
-----------	-----------	------------	-------------

20. Honnan kapta a *rokokó* az elnevezését?

A) egy színről	B) egy kagylóról	C) a csavart formák-ról	D) egy jellegzetes táncról
----------------	------------------	-------------------------	----------------------------

21. Mi jellemző a *rokokóra*?

A) játékoság, örömteli életérzés	B) monumentalitás	C) természetesség	D) szimmetria
----------------------------------	-------------------	-------------------	---------------

22. Mi történt a kastéllyal Fényes Miklós herceg halála után?

A) elárverezték	B) a család elhagyta	C) jelentősen átépítették	D) leégett
-----------------	----------------------	---------------------------	------------

23. Melyik nem igaz Cziráky Margitra?

A) Fiatalon halt meg	B) A kastély közelében temették el	C) Ő volt a rózsakert megálmodója	D) Érdekházasságot kötött
----------------------	------------------------------------	-----------------------------------	---------------------------

24. Mi tartozott a 18. században a kastély kertjéhez?

A) függőhíd	B) római romok	C) vízesés	D) mesterséges halastó
-------------	----------------	------------	------------------------

25. Milyen intézmény kapta a nevét Cziráky Margit hercegnéről?

A) iskola	B) árvaház	C) kórház	D) színház
-----------	------------	-----------	------------

d. Drámapedagógia

A diákok csoportokban egy-egy, a kastélyhoz kapcsolódó történelmi eseményt jelenítenek meg dramatikus formában. A csoportok választhatják ugyanazt a feladatot, de ideális esetben különböző feladatokat oldanak meg.

Előkészület: A témák specifikus jellege miatt a feladatokat a diákoknak már az előkészítő órán, de legkésőbb aznap, az utazás kezdetén osszuk ki, hogy készülhessenek. Döntsük el,

hogy melyik csoport melyik feladatot kapja! Ha a feladatot előre kiadjuk, segíthetünk a csoportoknak eldönteni az előadás formáját (szöveges jelenet, mozgásos jelenet, élőkép), ellenőrizni a szövegeket, illetve elkészíteni az esetleges kellékeket (pl. jelmezek), de utóbbi semmiképpen sem kötelező.

Segédanyag: feladatlap az eseményekkel és a szerepekkel.

A helyszínen: a csoportok külön-külön készülnek fel. Ha alapvetően a helyszínen történnek az előkészületek, akkor a tanári segítségre itt lesz szükség. A csoportok bemutatják egymásnak az alkotásaikat. (A többiek esetleg kaphatnak feladatot az előadáshoz kapcsolódóan, pl. találják ki, hogy kik a társaik által eljátszott fontosabb karakterek.) Attól függően, hogy mennyi helybeni előkészület szükséges fél-másfél órát vesz igénybe.

Ellenőrzés: mindenképpen helyben és szóban is kell értékelni. Emeljük ki a történeti hűséget, a kreativitást és a csapatmunkát!

A kiosztandó feladatokat ld. a Mellékletben.

4. Tanórai utófeldolgozás

- A kisfilmek bemutatása, majd értékelése
- Az esetleg elkészült mémek bemutatása és értékelése
- Az esetleg elmaradt értékelések (Tudáspróba, Drámajáték) pótlása
- Kompetencia alapú záró feladatok megoldása és értékelése

A tanórai utófeldolgozáshoz tartozó feladatokat ld. a Mellékletben.

Megoldások

1. feladat. Mária Terézia és a magyar rendek viszonya.

- a) József, (a későbbi II. József magyar király)
- b) Osztrák örökösödési háború
- c) Cáfolja. A magyar rendi országgyűlés az „Életünket és vérünket” felkiáltás mellett a Habsburg-ház oldalára állt és kölcsönös engedmények után 10 magyar huszárezreddel és 10 sorgyalogezreddel vett részt az osztrák örökösödési háborúban.
- d) Mária Terézia Katonai Rend, Szent István-rend, Aranygyapjas Rend lovagja, hercegi, grófi, bárói címek. / Esterházy Miklós a Magyar Királyi Nemesi Testőrség kapitánya, magyar királyi főkamarmester. A Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét az 1757-es kolini csata után kapta meg. 1765-ben parancsnoki-keresztrel tüntették ki. (A lovagkereszt és a nagykereszt közötti „második fokozat” a rend alapításakor még nem létezett.) Az Aranygyapjas Rend lovagja. 1768-tól tábornagy.
- e) B

2. feladat. Az Esterházy-kastély története.

- a) A keleti hatás (chinoiserie vagy kínaizáló művészet.)
- b) A rokokó korának vonzódása az egzotikum, a mesészerű világ felé.
- c) Versailles
- d) Mindketten kedvelték a pompát. / Fontosnak tartották a reprezentációt. („Fényes” Miklós és a Napkirály.)
- e) Rokokó (késői barokk)
- f)
  - A tapéta európai megjelenése előtt használták a beltér díszítésére: *festett faburkolat*
  - Díszesen szőtt falikárpit, festett faliszőnyeg elnevezése: *gobelin*
  - Használatuk gyakran a nagy belső terek illúzióját adta: *tükrök*
  - A barokk kor bonyolultságuk miatt kedvelte őket, a belső részt is díszítették, aranyozták: *órák*
  - A fekete-arany rendkívül értékes alkotások Kínából származnak: *lakkozott táblák*

3. feladat. A 18. század története.

- a) Az ország szuverenitásának kifejezése, erősítése.
- b) A Budavári Palota

- c) A politikai kapcsolatok erősítése. / A politikai stabilitás növelése. / Az udvarhű főnemeség jutalmazása. / Uralkodói kötelességtudat. / Szórakozás. (Más helyes válasz is elfogadható.)
- d) két kiterjesztett szárnyú sas
- e) 1.

5. Forrásjegyzék

Barta János, ifj.: *Újjáépítés és modernizáció 1699–1795. Új remények a kétféjű sas árnyékában.* (Magyar História), Kossuth Kiadó, Budapest, 2020.

Berényi László: *Esterházyak II. Egy ezeréves család története.* Eszterháza Kulturális, Kutató és Fesztiválközpont, Fertőd, 2014.

Bessenyei György Eszterházi vigasságok.

[Bessenyei György: AZ ESZTERHÁZI VIGASSÁGOK | Verstár - ötven költő összes verse | Elektronikus könyvtár \(arcanum.com\) 2024.07.22.](#)

Hétköznapi élet a Habsburgok korában 1740–1815. Szerk.: H. Balázs Éva, Krász Lilla, Kurucz György. Corvina Kiadó Kft., Budapest, 2007.

Hokkyné Sallay Marianne: *A fertődi Esterházy Kastély.* Corvina Kiadó, Budapest, 1979.

Igaz Rita: *A barokk Magyarországon.* Corvina Kiadó Kft, Budapest, 2007.

Vadászi Erzsébet: *Magyar Versália.* Műemlékek Állami Gondnoksága, Budapest, 2007.

Varga Kálmán: *Mária Terézia Eszterházán.* Műemlékek Állami Gondnoksága, Budapest, 2001.

6. Melléklet

Helyszíni feladatok

Nyomkeresés

Fedezzétek fel az Esterházy-kastély nevezetességeit a térképek és a leírások segítségével!

- Alkossatok három csoportot az előzetesen megbeszéltek szerint! (Ha háromnál több csoportban dolgoztok, több csoport is kezdhet ugyanazon a helyszínen, de a csoportok indulásai között hagyjatok némi szünetet.)
- Az első csoport a földszinten (1-6.), a második az emeleten (7-10.), a harmadik pedig a parkban (11-14.) kezdje a kutatást! Ha végeztetek, indulhattok a következő helyszínekre!
- Induljatok el a csoportotokkal különböző irányokba, és keressétek meg a feladatlapon található kérdésekre a válaszokat!
- A térképeken számmal jelölt pontok abban segítenek, hogy a válaszokat a kastély mely részén találjátok!

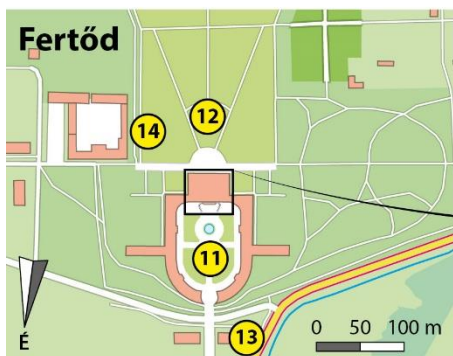
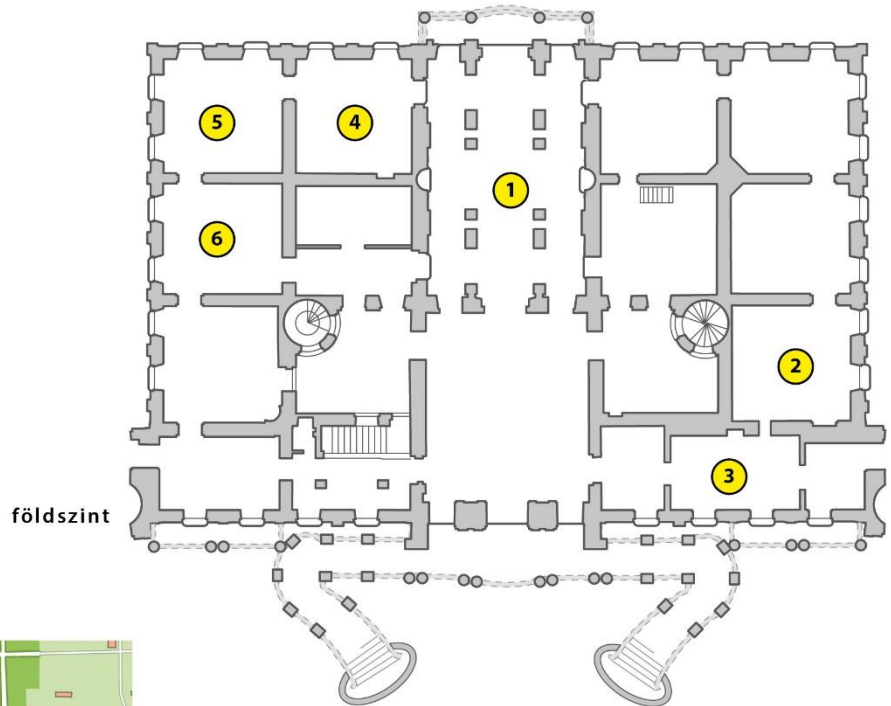
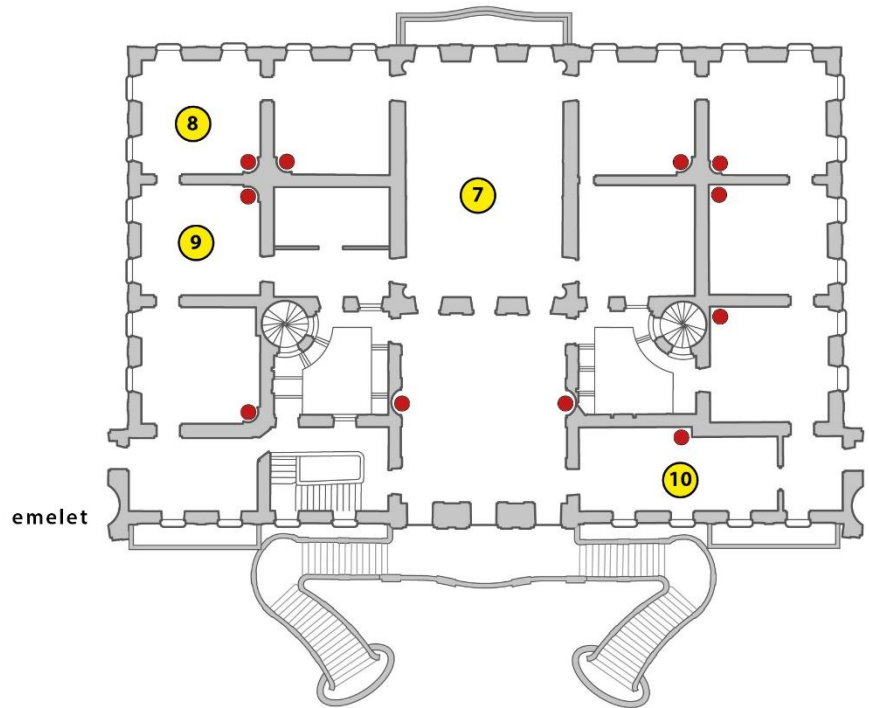
	Kérdés	Válasz	Itt találsz!
F ö l d s z i n t	A sala terrana mennyezeti freskóin a virágfűzerek egy három betűből álló monogramot rajzolnak ki. Mik a kezdőbetűk és kit rejt a monogram?		1
	A komódon két apró portré fogja közre Esterházy „Fényes” Miklós aranykeretes arcképét. Ki a két alak?		2
	A hercegi hálószoza mennyezetének négy sarkát négy apró freskó díszíti. Mit ábrázolnak a freskók?		2
	A kínai lakkabinet egyik képén lovas vadászok foglalkoznak körül egy állatot. Milyen állatra vadásznak?		3
	A hercegnői előszoba falfestményén függőhíd fonja körbe a magas fát. Hová vezet az útja?		4
	A hercegnői sarokszalon két nagy porcelán tárgyának célját a belső felén ábrázolt állatok árulják el. Mire szolgált a két tárgy?		5
	A sarokszalon asztalán kit ábrázol a jobb oldali fotó?		5
	A restaurátorok a szobában két helyen is csak „fél-munkát” végeztek. Mi ez a két hely?		5
	Milyen színű a hercegnői hálószoza baldachinja?		6
Az ágy előtt álló varrósasztal kialakításában mi utal a bútor rendeltetésére?		6	
E m e l e t	Az emeleti díszterem négy sarkának szobrai a négy évszak allegorikus ábrázolásai. Mi az, ami miatt könnyű felismerni az őszi alakját?		7
	Az emelet egyik szobájában Mária Terézia királynőt uralkodói pompájában ábrázolja a festő, de a Szent Korona egy fontos jellegzetességét pontatlanul festette meg. Miben tévesztett a művész?		8
	A királynőtől jobbra, a másik festményen ábrázolt Lotaringiai Ferenc bár 1745-től a Német-római Birodalom császára volt, a Habsburg Birodalomban Mária Terézia mellett nem volt tényleges hatalma. Hogyan próbálta érzékeltetni az ellentmondást a festő?		8
	A korban a hercegnők különféle tevékenységeknek hódoltak. A falon függő festmények három ilyet ábrázolnak. Mi ez a három?		9

	A legyező a korabeli divat fontos kelléke volt. Mit ábrázol a nőalak kezében a legyezőre rajzolt kép?		9
	A barokk és a rokokó ízlésvilága a karosszékek díszítésére is hatott. Az egyik rokokó szék kárpitja egy híres La Fontaine mesét elevenít fel. Melyiket?		10
	A térképen pirossal színezett (tele) körök mit jelölnek?		Emelet
U d v a r é s k e r t	A főbejárat felett látható a család címere. Az aranyba foglalt betű a címer közepén a hercegi címet adományozó császár nevére utal. Mi ez a kezdőbetű és ki volt a császár?		11
	Milyen fegyverekkel küzdenek a sárkányok ellen a díszudvar szökőkútjainak alakjai?		11
	A kastélypark lúdlábsétányának melyik ága néz a fertőszentmiklósi templomtoronyra?		12
	Az étterem mai nevében utal 18. századi használatára. Kik voltak ők?		13
	Mit tart a hóna alatt a parkban sétáló Joseph Haydn?		14
	Hány kitüntetést visel Esterházy „Fényes” Miklós?		14

Fertőd
Esterházy-kastély

Képes krónika

A) változat

Készítsetek kisfilmet a fertődi Esterházy-kastélyról!

A már kialakult csoportokban dolgozzatok tovább!

- Készítsetek a telefonotokkal rövid videókat, amelyeken Ti is és az adott látványosság is látszik!
- Lehetőség szerint mondjatok is róluk néhány fontos információt, vagy éppen meséljétek a Bennetek keltett benyomásról! Használjátok fel a bevezető órán tanultakat, illetve az előzetes felkészülés során gyűjtött ismereteket!
- Otthon vágjátok össze a felvételeket egy pár (legfeljebb öt) perces videóvá! Vágjatok alá zenét, esetleg feliratozzátok az egyes részeket!

B) változat

Készítsetek kisfilmet a felsorolt témák egyikéből az Esterházy-kastélyban!

- A már kialakult csoportokban dolgozzatok tovább! (Ha háromnál több csoport van, egy feladatot több csoport is megoldhat. A harmadik feladat a helyszín kiválasztásánál például szabadságot ad, de lehetőség szerint két csoport ne válassza ugyanazt a helyszínt.)
- Készítsetek a telefonotokkal rövid videókat, amelyeken Ti is és az adott látványosság is látszik!
- Osszatok meg fontos információkat, vagy meséljétek a Bennetek keltett benyomásról! Használjátok fel a bevezető órán tanultakat, illetve az előzetes felkészülés során gyűjtött ismereteket!
- Figyeljétek arra, hogy a megadott szempontokat a videótokban dolgozzátok fel! Emellett dobjátok fel a videót érdekességekkel, vicces elemekkel is!
- Otthon vágjátok össze a felvételeket egy pár (legfeljebb öt) perces videóvá! Vágjátok alá zenét, esetleg feliratozzátok az egyes részeket!

A feldolgozandó látványosságok és feldolgozásuk szempontjai:

1. csoport: Hétköznapok az Esterházy-kastélyban.

- Képzeljétek el, hogyan telt Esterházy „Fényes” Miklós egy napja. Keressétek meg azokat a tárgyakat, vagy helyeket, amelyek segíthetnek elképzelni, hogy milyen volt az élet a kastélyban!
- Gondoljatok a kastélyban élő többi családtagra, személyzetre, esetleg a vendégekre is!

2. csoport: A barokk és a rokokó

- A kastély tárgyain, helyiségein, művészeti megoldásain keresztül mutassátok be a rokokó művészetét!
- Milyen stílusjegyeket viselnek, hogyan tudnátok leírni őket? Bennetek milyen benyomást keltenek, mire emlékeztetnek?
- Melyik tetszett nektek különösen és miért?

3. csoport: A kastély egy szabadon választott terme, külső vagy belső tere.

- Mire szolgált a terem vagy hely?
- Miért ezt választottátok?
- Mutassátok be részletesen a választott helyszínt és meséljétek el az ide kapcsolódó történeteket!

C) változat

Készítsetek a fertődi Esterházy-kastélyt bemutató prospektust!

- A már kialakult csoportokban dolgozzatok tovább!
- Készítsetek a telefonotokkal fotókat, amelyeken Ti is és az adott látványosság is látszik!
- Otthon rendezzétek a fotókat két A4-es lapra, és írjatok közéjük ismeretterjesztő, ajánló, kedvcsináló rövid szövegeket! Legyen a végeredmény egy szép, nyomtatható kiadvány, amit Ti is szívesen kézbe vennétek!
- A szövegek írásához használjátok fel a bevezető órán tanultakat, illetve az előzetes felkészülés során gyűjtött ismereteket! Az információk mellett írjatok a személyes élményeitekről, benyomásaitokról is!

Helyszíni kvíz / Tudáspróba

Most kiderül, mire emlékeztek a bevezető órán tanultakból és a helyszínen látottakból! Válasszátok ki a helyes megoldást!

1. Melyik században nyerte el a kastély mai formáját?

A) 15. század	B) 16. század	C) 17. század	D) 18. század
---------------	---------------	---------------	---------------

2. Mi volt Esterházy (I.) Miklós herceg ragadványneve?

A) Fényes	B) Kincses	C) Nagy	D) Bölcs
-----------	------------	---------	----------

3. Az Esterházy-család mely tagja kapta meg először a birodalmi hercegi címet?

A) Esterházy Pál (1635-1713)	B) Esterházy Miklós (1683-1645)	C) Esterházy Ferenc (1641-1683)	D) Esterházy Miklós (1714-1790)
---------------------------------	------------------------------------	------------------------------------	------------------------------------

4. Melyik nem az Esterházy-család ága?

A) fraknói	B) cseszneki	C) zólyomi	D) ecsedi
------------	--------------	------------	-----------

5. Milyen állatok találhatók az Esterházy-család hercegi címerében?

A) griff és oroszlán	B) medve és sas	C) tigris és holló	D) sárkány és ló
----------------------	-----------------	--------------------	------------------

6. Ki volt Mária Terézia férje?

A) Lotaringiai Ferenc	B) I. József	C) Károly Albert	D) Miksa Emmanuel
-----------------------	--------------	------------------	-------------------

7. A kastély mely tárgyai nem hozhatóak kapcsolatba a távol-keleti művészettel?

A) a festett tapéták	B) porcelánvázák	C) lakktáblák	D) puttók
----------------------	------------------	---------------	-----------

8. Jellemzően melyik hiányzott a barokk kor kastélyaiból?

A) díszkert	B) könyvtár	C) kínai szoba	D) fürdőszoba
-------------	-------------	----------------	---------------

9. Mi a Belvedere?

A) szépkilátó	B) fegyvertár	C) kerti sétány	D) társalgó
---------------	---------------	-----------------	-------------

10. Melyik zeneszerző állt az Esterházy hercegek szolgálatában?

A) Joseph Haydn	B) Johann Sebastian Bach	C) Wolfgang Amadeus Mozart	D) Georg Friedrich Händel
-----------------	--------------------------	----------------------------	---------------------------

11. A belső felületek díszítésére szolgáló speciális keverékű gipszvakolat, gipszplasztika. Mi ez?

A) intarzia	B) freskó	C) szekkó	D) stukkó
-------------	-----------	-----------	-----------

12. Melyik uralkodónk töltött el néhány napot a kastélyban?

A) III. Károly	B) Mária Terézia	C) II. József	D) Ferenc József
----------------	------------------	---------------	------------------

13. Mi nem a Franciapark jellemzője?

A) szabálytalan formák, természetesség	B) mértani precizitás	C) lúdláb alakú sétány	D) szimmetria
--	-----------------------	------------------------	---------------

14. Hol készültek a kastély rendkívüli értékű lakktáblái?

A) Kína	B) India	C) Japán	D) Franciaország
---------	----------	----------	------------------

15. Mit tartanak a kezükben a díszterem sarkaiban a négy évszakot megjelenítő alakok?

A) bárdot és szigonyt	B) lantot	C) címeres pajzsot	D) bőségszarut
-----------------------	-----------	--------------------	----------------

16. Melyik ókori isten alakja jelenik meg a díszterem mennyezeti freskóján?

A) Mars	B) Minerva	C) Apolló	D) Jupiter
---------	------------	-----------	------------

17. Hol laktak Haydn és a kastély zenészei?

A) A vendégszárnyban	B) a Muzsikaházban	C) A kastély hercegi lakosztályában	D) A cselédszárnyban
----------------------	--------------------	-------------------------------------	----------------------

18. Az alábbiak közül melyik nem tartozott a kastélyhoz?

A) Operaház	B) Marionettház	C) Kínai pavilon	D) Obelisk-kút
-------------	-----------------	------------------	----------------

19. Milyen hangszeren játszott Esterházy Fényes Miklós?

A) brácsa	B) szitár	C) baryton	D) csembaló
-----------	-----------	------------	-------------

20. Honnan kapta a *rokokó* az elnevezését?

A) egy színről	B) egy kagylóról	C) a csavart formákról	D) egy jellegzetes táncról
----------------	------------------	------------------------	----------------------------

21. Mi jellemző a rokokóra?

A) játékoság, örömteli életérzés	B) monumentalitás	C) természetesség	D) szimmetria
-------------------------------------	-------------------	-------------------	---------------

22. Mi történt a kastéllyal Fényes Miklós herceg halála után?

A) elárverezték	B) a család elhagyta	C) jelentősen átépít- tették	D) leégett
-----------------	----------------------	---------------------------------	------------

23. Melyik nem igaz Cziráky Margitra?

A) Fiatalon halt meg	B) A kastély közelé- ben temették el	C) Ő volt a rózsakert megálmodója	D) Érdekházasságot kötött
----------------------	---	--------------------------------------	------------------------------

24. Mi tartozott a 18. században a kastély kertjéhez?

A) függőhíd	B) római romok	C) vízesés	D) mesterséges ha- lastó
-------------	----------------	------------	-----------------------------

25. Milyen intézmény kapta a nevét Cziráky Margit hercegnéről?

A) iskola	B) árvaház	C) kórház	D) színház
-----------	------------	-----------	------------

Drámapedagógia

Az autentikus terek és a drámajátékhoz rendelkezésre álló jelmezek használatához előzetes időpontegyeztetés szükséges!

kapcsolattartó: Pócza-Véger Zsuzsanna

muzeumpedagogia@eszterhaza.hu; pocza-v.zsuzsanna@eszterhaza.hu

tel. 36 20 400-9316

A drámajátékban a feladatokban javasolt létszámokhoz illeszkedve az eddig kialakított csoportok szükség szerint össze is foghatnak, de új csoportokat is lehet alakítani!

A drámajátékhoz javasolt feladatok:

A.) Jelenetek Bessenyei György *Eszterházi vigasságok* című költeményéből.

Helyszín: A Marionettszínház színpada. / A Belvedere terme.

Javasolt létszám: 10-16 fő.

Történelmi háttér:

Bessenyei György nemesi családból származott. Sárospatakon folytatott tanulmányokat. Mária Terézia 1760-ban hozta létre a Magyar Királyi Nemesi Testőrséget, ahol a magyar középnevesek fiai vállalhattak tisztséget. Bessenyei 18 évesen a bécsi magyar testőrgárda tagja lett. Bécsset megismerve megdöbbenve szembesült a hazai szellemi elmaradottsággal. Nagy szorgalommal látott hozzá a hátrány felszámolásához, röpirataiban a magyar nyelv és irodalom művelésére ösztönzött. 1770-ben Báróczy Sándorral és Barcsay Ábrahámmal együtt megalapították a testőrírók csoportját, ahol igyekeztek fellépni a magyar elmaradottság ellen. Bessenyei *Ágis Tragédiája* c. művét a magyar felvilágosodás kezdetének tekintjük. A testőrségből végül egészségügyi okokból kilépett, majd hazatért birtokaira.

Bessenyeinek egy 1772-ben megjelent műve élményszerű leírást ad arról, hogy milyen volt egy fejedelmi ünneppsorozat Eszterházában. Az *Eszterházi vigasságok* című vers a francia követ, Rohan herceg 1772. évi látogatását örökíti meg – lehet, hogy éppen Esterházy „Fényes” Miklós herceg megrendelésére, ugyanis a pompakedvelő főúr nagyon elégedett volt a gárdahadnagy tehetségével.

Adjátok elő a jeleneteket Bessenyei György *Eszterházi vigasságok* c. művéből! A narráció a mű szövege legyen! A csoport színjátékkal, esetleg jelenetenként váltakozó élőképekkel valós időben kövesse a narrációt. Tervezzétek meg az élőképet, vagy a jeleneteket, hogy az előadás gördülékeny legyen! A mű vidám és humoros hangvételő, legyen az előadás is ilyen! A narrátor hangosan, kellő időben tartott hatásszünetekkel olvassa fel, (esetleg szavalja el) a vers részleteit a közönségnek, majd hagyjon időt a színészeknek felkészülni a következő jelenetre!

(Tipp a felkészüléshez: Olvassátok el a teljes művet az interneten! Válasszátok ki a nektek leginkább tetsző sorokat és azt adjátok elő!)

Szerepek:

Bessenyei György: A narrátor. (Több narrátor is lehet. Egymás között eloszthatják a jeleneteket.)

Rohan francia követ: Az események központi alakja és szemlélője, nagy érdeklődéssel és csodálattal követi, ami körülötte zajlik.

Bálozók, vendégek: Színjátékkal vagy élőképekkel követik valós időben a narrációt.

Bevezetés.

Narrátor:

ESZTERHÁZI VIGASSÁGOK

A főherceg Rohán Páris kebelébül
Kikél, és a bécsi koronák alá ül.
Elhagyja hazáját királya szavára,
Akinek személyét felveszi magára,
ESZTERHÁZI MIKLÓS karjaira szalad:
S hogy kedvét tölthesse, Eszterházán marad.

Első jelenet: Rohan herceg érkezése

Narrátor:

Herceg Rohán földünk illy időn szemlélvén,
Eljut Eszterházra, útjában sietvén.
A tündöklő várnak vitézi serege
Kiáll, s csattog rendbe őriző fegyvere.
A gyalogkatonák, mint emberoszlopok,
Majd két közönséges öltre húzzák magok,
Óriás termetet mutatnak testekbe,
Csattog és ordít az a fegyver kezekbe.
Késérik kétfelől a követ szekerét,
Közrevévén apró francia emberét.

Második jelenet: A tűzijáték

Narrátor:

„Egy ágyú bődül el, melynek lármájára
Villámlás szökdös fel a kert lapájjára.
Égő szárnyak mentek a nagy fellegekre,
Bámulással néztek a tüzes egekre.
Egyik tűz másikat szaladásba marta,
Sok futó láng egymást ölelésre várta.”

Harmadik jelenet: A vadászat

Narrátor:

Felkél Eszterháza, kacag örömeivel,
S új mulatságot kezd nyájas seregével.
Vadászatra indul az egész társaság,
Különös örömet formált e multság.
Az erdők közt lévő csendes árnyékokba
Jártak a dánvadak, legelve magokba.
Kacagás, kiáltás szaladt a fák között,
Ki-ki amint tetszett, akként lövöldözött.

Negyedik jelenet: Álarcosbál

Narrátor:

A nézőseregek ekkor megmozdulnak,
S a játékpiacon táncolni indulnak.
Éneklések helyett álorcás bál támadt,
Melly az erdő között, e szép helyen vigadt.
Titkos szorítások, kérdezés, rángatás,
Sok csúfos üngetés, ögyvelgés, hallgatás
Forgott azok között, kik magok rejtették,
S isméretes képek álorcákba tették.

Befejezés

Ennek is vége lett végre a többekkel,
S elmúlt minden vígság a leírt rendekkel.
Így bosszulta magát a Magyar tisztesség;
Csudálván pompáját a bécsi fényesség.
Egy részét rajzolni akartam versemmel,
Mit le nem írhattam kis tehetségemmel.

B.) Mária Terézia látogatása Eszterháznál, 1773

Helyszín: A Marionettszínház színpada/A Belvedere terme.

Javasolt létszám: 14-18 fő

Történelmi háttér:

A királynő többször időzött az Esterházy-család kastélyaiban, de Esterházára csak egyszer látogatott el 1773-ban. Két napot töltött a kastélyban és ez volt az utolsó alkalom, hogy egy magyar főnemes vendége volt. Rég elmúltak már azok az idők, amikor a királynő a magyar rendek segítségével volt kénytelen folyamodni. A látogatás ekkor már egy hatalma teljében lévő uralkodónő és a rá feltekintő nemzet örömteli találkozása volt. A királynő tiszteletére készült el a Mária Terézia szoba, a hercegnői lakosztály feletti, ablakaival a kertre néző sarkoszoba. A Párizsban vásárolt gobelinek mellett a szoba különleges tárgya volt a muzsikáló szék, melyből fuvolaszó csendült fel, amint valaki ráült. A kastélyban már készen álltak a császári pompát idéző kínai szobák, a parkban a Kínai Mulatóház és a Marionettszínház is. Az uralkodónő látogatása világraszóló ünnep volt, művészi eszközökkel megrendezett nagyszabású politikai demonstráció. Haydn erre az alkalomra komponálta vígoperáját, *L'Infedelta delusa*, vagyis *Aki hűtlen, pórnál jár* és egy báboperáját *Philemon és Baucis* címmel.

Játszátok el a királynő látogatásának három jelenetét! Osszátok ki a szerepeket! Helyezzétek el a szereplőket, gondoljátok ki előre a koreográfiát, párbeszédet! A jeleneteket fűzzétek össze!

A három jelenet:

1. A királynő fogadása ünnepélyes keretek között.
2. Álarcosbál a kastélyban zenekarral és zenészekkel, a királynő tiszteletére komponált darabokkal.
3. Tűzijáték. A tűzijáték gyújtósinóráját a herceg adja át Mária Teréziának.

Szereplők

- Mária Terézia királynő
- Mária Anna és Erzsébet főhercegnők, valamint Maximilian főherceg a királynő kíséretében
- Joseph Haydn karmester
- Johann Haydn tenorista, a zeneszerző testvére
- Esterházy „Fényes” Miklós herceg, a házigazda
- Krisztina és Albert főhercegnő és főherceg, vendéglátók a Esterházy Miklós kíséretében
- A magyar főnemesség, mint díszvendégek

C.) Két anekdota Mária Terézia 1773-as látogatásáról

Helyszín: A Marionettszínház vagy a kastélypark

Javasolt létszám: 6-10 fő.

Történelmi háttér:

A kínai ház, az ún. Bagatelle a nevét úgy kapta, hogy amikor Mária Terézia 1773-ban Fertődön töltött két napot és megcsodálta a kor divatja szerint épült rokokó házacskát, a herceg csak annyit mondott, „*ugyan, bagatelle*”. „*O das is für einen Fürsten Esterházy eine Bagatelle!*” (Ó, ez egy Esterházy hercegnek igazán semmiség.)

Egy másik történet szerint miután a királynő megtekintette Eszterházában Haydn *L'infedeltà delusa* (Aki hűtlen, póruul jár) című vígoperáját, állítólag ezt mondta „*Ha jó operát akarok hallani, Eszterházára megyek*”. Sajnos az eszterházi operaház ma már nem áll.

Játszátok el a királynő látogatásának két anekdotikus jelenetét, amelyben a két idézett mondat elhangzik. Illesszék a két mondatot egy hosszabb párbeszédbe! Helyezzék el a szereplőket, gondoljátok ki előre a koreográfiát!

Szereplők:

- Mária Terézia királynő
- Esterházy „Fényes” Miklós herceg
- Joseph Haydn zeneszerző
- A kísérethez tartozó főnemesi párok

Tanórai utófeldolgozás

Feladatlap

1) A feladat Mária Terézia és a magyar rendek viszonyára vonatkozik. Válaszoljon a források és ismeretei alapján a kérdésekre!

A. „Ügyeinket minden felől veszély fenyegeti. Veszélyben ezen ország koronája, veszélyben saját személyünk és kedves gyermekeink. És elhagyatva mindenektől, a magyaroknak annyi történeti emlékek által híresztelt fegyvereihez, ősi vitézségéhez és hűségéhez folyamodunk, hűségökre bízunk magunkat és gyermekeinket, erősen bízva, hogy e veszélyekben tanácsukat és segélyüket tőlünk meg nem vonandják.” (Részlet Mária Terézia a magyar rendekhez intézett 1741. szeptember 11-i beszédéből)

B. „1. A kitüntetések, előléptetések Magyarországon sokkal inkább, mint más örökös tartományban az udvar érdekei és szándékai iránt tanúsított buzgalomtól kell függővé tenni. Amíg a magyarok számára más utak is járhatók, a magyar érzület mindig előtérbe kerül a monarchia érdekeivel szemben és az uralkodónak saját alkalmazottai fogják a legtöbb nehézséget okozni.

A tapasztalat bizonyítja, hogy az országgyűlések az uralkodóra mindig hátrányosak, ezért nem kell a rendeket összehívni. (Kaunitz előterjesztése Mária Terézia számára 1761-ben)

- a) Mária Terézia a karján lévő gyermekét fenyegető veszélyről is szólt. Nevezze meg a trón ifjú várományosát!
- b) Nevezze meg azt a konfliktust, amelyre a királynő az első forrásrészletben többször is veszélyként utalt!
- c) Az **A** betűjelű forrásrészletben idézett beszéd (és annak következményei) igazolják, vagy cáfolják a **B** betűjelű forrás aláhúzott állítását? Válaszát indokolja!
- d) Mondjon példát a **B** betűjelű forrásban említett kitüntetésekre, előléptetésekre!
- e) A források közül tartalmuk alapján melyik feleltethető meg jobban az abszolutista monarchia politikai gyakorlatának?

2) A feladat az Esterházy-kastély történetére vonatkozik. Válaszoljon a kérdésekre a források és ismeretei alapján.

A. „A díszteremtől jobbra eső szobák festett faburkolattal, vörös damaszttal, zöld toursi se-lyemmel, lakkozott táblákkal díszítettek. A szobák tele értékes órákkal, porcelán díszedé-nyekkel, indiai asztalokkal, szekrényekkel, tükrökkel. A bal oldali szobák semmiben sem maradnak el a jobb oldaliaktól; az egyik francia gobelinekkel fedett, egy másik indiai módra Gros de Tour festésekkel díszített ...” (Részlet az Esterházy-kastély korabeli leírásából)

B. Más vörös Épület a konyha-kert körül,
Találtatik, itten: az az Nap-keletrül;
Mellyben Márionet játéka tükörül,
Néha ki-tétetik: azon ki ki örül.
(Dallos Márton verse az Esterházy-kastély leírásával 1781-ből)

- a) A kastély és környezetének kialakításában mi volt az a jellemző hatás, amelyre mindkét forrásban konkrét utalás történik?
- b) Mi lehet a magyarázata az előző kérdésben szereplő esztétikai jellemző gyakori megjelenésének a főúri kastélyokban?
- c) Melyik nagy európai kastély inspirálta Esterházy Miklóst, amikor megálmodta Eszterházát?
- d) A két kastély építetőinek ragadványnevei ugyanarra a közös jellemvonásra utalnak. Mi volt ez a közös jellemvonás? Fogalmazza meg saját szavaival!
- e) Melyik korstílus jegyeit hordozza magán a kastély enteriőrije (*belső terei és berendezési tárgyai*)?
- f) Az A betűjelű forrásrészletből keresse ki azokat a szavakat, amelyek a leírásoknak megfelelnek!
  - A tapéta európai megjelenése előtt használták a beltér borítására:
  - Díszesen szőtt falikárpit, festett faliszőnyeg elnevezése:
  - Használatuk gyakran a nagy belső terek illúzióját adta:
  - A barokk kor bonyolultságuk miatt kedvelte őket, a belső részt is díszítették, aranyozták:
  - A fekete-arany színű rendkívül értékes alkotások Kínából származnak:

3) A feladat a 18. század történetére vonatkozik. Válaszoljon a kérdésekre a források és ismeretei alapján.

A. „Ő királyi szent felsége az ország karainak és rendeinek azon hő óhajtását, hogy ugyanis ezen Magyarországon személyesen lakni méltóztassék, valamint legkegyesebben fogadta, ugy hasonló jószággal annak eleget tenni kívánván, kegyelmesen határozta:

1. § Hogy midőn más tartományainak igazgatása és gondjai engedendik, mindenestre ez országon belül fog továbbra is lakni, semmit sem mulasztván el, a mi egyébként is ez örökös magyar királysága régi virágzásának visszahozására és boldogítására teendő lesz.”

(1741. évi VII. törvénycikk)

B. Egyszerre 300 rakéta repült fel, kék fényben Magyarország címere tűnt fel, VMT (Vivat Maria Theresia) betűk fölött két kiterjesztett szárnyú sassal. Mialatt ezt az előadást csodáltuk, ami elég sokáig tartott, újabb, nagy számban kilőtt rakéták tűntek fel. [...] A háború egyéb hangos fegyvereivel fejeződött be az előadás, amit császárné Őfelsége és a nézőközönség ütemes tapsal jutalmazott. *(Korabeli tudósítás Mária Terézia 1773-as látogatásáról Eszterházában)*

- a) Fogalmazza meg saját szavaival a magyar rendek azon általános törekvését, amelyet mindkét forrásrészlet tükröz!
- b) Milyen 18. századi, főrendi kezdeményezésre elkészült épület állt szoros összefüggésben az A betűjelű forrásban megfogalmazott törvényalkotói szándékkal?
- c) Fogalmazza meg az A betűjelű forrás és ismeretei alapján saját szavaival, hogy mi volt a célja Mária Teréziának a magyar főnemeseknél tett alkalomszerű látogatásával!
- d) Milyen, a B betűjelű forrásban megjelenő szimbólum utal a Habsburg-ház magyarországi uralmára?
- e) Melyik igaz a B betűjelű forrásban leírt tűzijáték koreográfiájára? Húzza alá a helyes választ!
  1. A magyarság hódolatát kívánta kifejezni.
  2. A magyarság alávetettségét kívánta kifejezni.